

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АРТПЕДАГОГІКИ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено суть поняття артпедагогіки. Проаналізовано її педагогічні можливості як засобу підвищення ефективності занять з фізичної культури в школі. Висвітлено окремі аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки в майбутній педагогічній діяльності. Окреслено перспективи подальшого дослідження в обраному напрямі.

Ключові слова: артпедагогіка, майбутній учитель, фізична культура, професійна підготовка.

Підвищення вимог до якості професійної діяльності учителів фізичної культури зумовлює пошук нових ефективних підходів до їхньої професійної підготовки у вищій школі, запровадження в цей процес нових ефективних педагогічних технологій. Однією з перспективних у цьому сенсі технологій є артпедагогіка, яка передбачає широке використання в навчально-виховному процесі різних засобів мистецтва.

Як установлено, ще античні мислителі підкреслювали значну роль мистецтва в життєдіяльності як цілого суспільства, так і кожного окремого його індивіда. Зокрема, Піфагором було розроблену цілу науку про здатність людини знаходити правильний ритм у повсякденній життєдіяльності. Причому це стосувалося не тільки співів, танців, ігор на музичних інструментах, а й думок та вчинків людини, а також її спілкування з оточенням. На думку іншого грецького філософа Платона, могутність і міцність держави значною мірою залежать від характеру її мистецтва, бо саме воно здатне формувати дух людини відповідно до свого змісту. Вплив мистецтва на внутрішній світ людини відзначав і Аристотель, яким було створено так звану теорію катарсису. Згідно із цією теорією, стародавня грецька трагедія здатна звільнити глядача та читача від афектів шляхом переключення його уваги з власних проблем на проблеми інших [2].

Як з'ясовано під час проведення дослідження, різним аспектам розвитку особистості, зокрема, її фізичної культури за допомогою мистецтва, присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, загальнотеоретичні основи артпедагогіки висвітлено в працях таких науковців, як: Д. Богоявленська, Л. Виготський, Дж. Джексон, П. Лафін, І. Маноха та ін. Крім того, у публікаціях розкрито окремі питання застосування в навчально-виховному процесі школи таких видів мистецтва: зображувального й театрального мистецтва (М. Боголюбов, Н. Єфіменко та ін.), хореографії (Н. Белова, В. Бойкова, Р. Терехіна та ін.), літератури (М. Бахтін, Є. Квятковський та ін.), музики (І. Абсолямова, М. Бурцева, Р. Варшавська та ін.) тощо. Проте проблема підготовки вчителя фізичної культури до використання засобів артпедагогіки в професійній діяльності вимагає подальшого дослідження, що зумовило вибір теми статті.

Мета статті – визначити суть поняття артпедагогіки та висвітлити основні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання її засобів у майбутній педагогічній діяльності.

Як свідчить аналіз наукової літератури, науковці пропонують різні визначення поняття “артпедагогіка”. Так, О. Таранова під цим терміном розуміє галузь педагогічної науки, що вивчає специфіку інтегративного впливу всіх видів заняття мистецтвом та пробуджених ним форм продуктивної особистості на систему її соціальних зв’язків і ставлень [5].

Деякі автори (А. Крепица, Ю. Шевченко та ін.), об’єднуючи поняття “артпедагогіки” та “арттерапії”, пишуть про “єдиний інтегруючий контекст психотерапії”. У світлі цього прибічниками цієї позиції розглядають арттерапію як самостійний і рівноправний напрям психотерапії та корекційної педагогіки [7].

О. Вознесенська й Л. Волкова вважають, що артпедагогіка об’єднує в собі зміст, форми та методи цілеспрямованої й систематичної діяльності педагога на розвиток особистості за допомогою засобів мистецтва. На думку цих дослідниць, у широкому значенні артпедагогічна діяльність у процесі навчання особистості включає:

- використання засобів мистецтва в системах дошкільної, додаткової, професійної та післядипломної освіти;
- інтеграцію засобів мистецтва до процесів виховання, навчання, розвитку, підтримки, соціалізації особистості тощо;
- вивчення впливу на людину проявів різних видів мистецької діяльності (музика, театр, образотворче мистецтво, поезія тощо);
- реалізацію художнього підходу до принципів пізнання й навчання, тобто формування думок на основі більш багатогранного сприймання світу.

Крім того, О. Вознесенська та Л. Волкова виокремлюють в артпедагогіці чотири основні царини діяльності:

- 1) педагогічну – загальні основи педагогіки, сучасні концепції формування й розвитку особистості, основи педагогічної майстерності, актуальні проблеми сучасної педагогіки тощо;
- 2) психологічну – психологія міжособистісної взаємодії, основи психотерапії та психодіагностики, соціально-психологічний тренінг, мотиваційні технології в сучасній освіті тощо;
- 3) мистецтва – основи художньо-естетичного виховання, моделювання, евризмів, декоративно-прикладне мистецтво, графіка тощо;
- 4) арт-терапії – арттерапевтичні техніки, діагностична арттерапія, драмотерапія, танцювальна терапія, казкотерапія [1].

О. Деркач стверджує, що основним призначенням артпедагогіки є робота зі здоровою особистістю шляхом організації з нею живого конструктивного діалогу з метою реалізації таких основних педагогічних завдань:

- розвиток емоційно-вольової сфери учнів;
- розвиток творчого підходу особистості до здійснення власної діяльності та потреби до творчого самовираження;
- оволодіння навичками емоційної саморегуляції;
- формування позитивної “Я-концепції” на основі самопізнання та самосприйняття [2].

О. Кондрицька зауважує, що мистецька діяльність є одним з ефективних шляхів забезпечення гармонії особистості, цілісності її внутрішнього світу з навколишнім, наявність психологічного комфорту, відчуття нею своєї захищеності й унікальності. На думку авторки, основна педагогічна цінність мистецької ді-

яльності полягає в реалізації таких важливих функцій, як: культурологічна, виховна, коригувальна, розвивальна, терапевтична та здоров'язбережувана [4].

А. Козир у своїй статті спирається на результати дослідження, відповідно до яких використання арт-засобів у навчально-виховному процесі школи сприяє вирішенню низки важливих педагогічних завдань. Зокрема, організація педагогічної взаємодії на основі застосування засобів артпедагогіки сприяє інтенсивному розвитку особистості, засвоєнню нею моральних норм та етики поведінки, кращому усвідомленню нею власного внутрішнього світу. Крім того, в учнів успішно здійснюється коригування образу "Я", поліпшується самооцінка, поступово зникають неадекватні форми поведінки, підвищується здатність до комунікації з іншими людьми. Важливо також відзначити, що в процесі організації творчої діяльності атмосфера набуває емоційної теплоти, доброзичливості та емпатійного спілкування. Виникає відчуття психологічного комфорту, захищеності й радості. За словами дослідниці, саме арт-засоби допомагають виявити характер міжособистісних відносин та реальний статус кожного члена колективу. Отже, використання різних форм художньої експресії сприяє особистісному розвитку дитини, досвіду нових форм діяльності, саморегуляції почуттів та поведінки.

Як зазначає науковець, існує дві основні форми використання арт-засобів у педагогічному процесі: індивідуальна та групова. В освітньому процесі школи основну увагу приділяють саме груповій формі використання арт-засобів, що дає можливість працювати з усім колективом. Крім того, застосування групової форми використання арт-засобів дає змогу: розвивати в школярів цінні соціальні навички; бачити результати її впливу на оточення; оцінити вплив рольової поведінки на відносини оточення; підвищити самооцінку тощо. Додатковою перевагою використання саме групової форми є створення нею певної "демократичної" атмосфери [3].

На підставі вищевикладеного можна підсумувати, що засоби артпедагогіки виходять за межі традиційної освіти та можуть бути спрямовані на підвищення ефективності процесу навчання. Тому дедалі більшої значущості сьогодні набуває питання підготовки вчителів до реалізації процесу інтеграції засобів мистецтва як інноваційних, здоров'язбережувальних технологій навчання та виховання школярів.

Як вважає І. Цербій, підготовка вчителів до використання засобів артпедагогіки в процесі навчання включає в себе п'ять компонентів. Так, цільовий компонент відповідає за оволодіння майбутніми вчителями технологіями виховання гармонійної особистості, усвідомлення важливості мистецтва та його основних складових у педагогічному процесі, засвоєння студентами знань про використання мистецтва і його основних складових у процесі навчання для оптимального вибору використання можливостей мистецтва в майбутній професійній діяльності.

Стимуляційно-мотиваційний компонент передбачає стимулювання в учителів позитивного ставлення до використання артпедагогіки в навчальному процесі. Операційно-діяльнісний відображає сутність використання засобів мистецтва в педагогічному процесі, причому характер взаємодії педагога та школярів повинен будуватися на основі врахування індивідуальних особливостей кожного учня.

Контрольно-регулятивний структурний компонент відповідає за здійснення контролю за процесом підготовки вчителів до використання арт-засобів у педагогічному процесі. Оціночно-результативний компонент передбачає оцінювання викладачем досягнутих успіхів за допомогою використання методів артпедагогіки в навчальному процесі та їх відповідності навчально-виховним завданням [6].

Слід зауважити, що засоби артпедагогіки можна ефективно використовувати під час навчання учнів різних предметів, проте особливе значення вони мають на заняттях з фізичної культури. Зокрема, за Н. Шумаковою, артпедагогіка в галузі фізичної культури являє собою гуманістичну систему освіти, яка розроблена на основі інтеграції засобів фізичної культури та мистецтва, що здійснює комплексний вплив на емоційно-ціннісну, духовну й фізичну складові особистості учня, розвиваючи його засобами творчої, естетично-художньої й навчально-пізнавальної діяльності [8].

На основі зазначеного вище зроблено загальний **висновок** про те, що науково обґрунтоване використання засобів артпедагогіки під час реалізації процесу навчання в школі позитивно впливає на його ефективність. Але для успішного використання майбутніми вчителями фізичної культури арт-засобів у професійній педагогічній діяльності необхідно організувати їх попередню підготовку до цього процесу. Зокрема, ця підготовка має забезпечити усвідомлення майбутніми педагогами важливості застосування мистецтва на заняттях з фізичної культури, оволодіння ними знаннями про різні види мистецтва та можливості їх використання в роботі з учнями різних вікових категорій, а також вміннями оптимально застосовувати ці засоби в практичній діяльності.

У подальшому дослідженні планується теоретично обґрунтувати та практично перевірити педагогічні умови підготовки майбутнього учителя фізичної культури до використання засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Вознесенська О.Л. Методичні засади підготовки майбутніх арт-педагогів / О.Л. Вознесенська, Л.М. Волкова // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. – 2010. – № 7 (194). – Ч. 1. – Луганськ : Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – С. 60–65.
2. Деркач О. Арт-педагогіка як інноваційна технологія особистісно орієнтованого навчання та виховання / О. Деркач // Науково-просвітницький центр інноваційних технологій розвитку особистості “АКОРД”. – Режим доступу: <http://akord.at.ua/>
3. Козир А.В. Впровадження арт-педагогічних методів у підготовку майбутніх учителів музики / А.В. Козир // Збірник наукових праць ЧДУ ім. Петра Могили. – № 108. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/index.php?m=10&s=6&t=108>.
4. Кондрицька О.І. Формування у студентів педагогічних університетів цінностей особистісно орієнтованої моделі виховання засобами арт-педагогіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / О.І. Кондрицька. – Ізмаїл, 2009. – 20 с.
5. Таранова Е.В. Артпедагогический практикум по работе с дошкольниками: игры, упражнения, занятия / Е.В. Таранова. – Ставрополь : Ставропольсервисшкола, 2003. – 95 с.
6. Цербій І.В. Дидактичні засади використання музичного мистецтва у професійній підготовці майбутніх учителів історії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І.В. Цербій. – К., 2002. – 22 с.
7. Шевченко Ю.С. Принципы арттерапии и артпедагогики в работе с детьми и подростками / Ю.С. Шевченко, А.В. Крепица. – Балашов : Изд-во Балашов. пед. ин-та, 1998. – 53 с.
8. Шумакова Н.Ю. Артпедагогика как гуманистическая система образования учащихся в области физической культуры : дис. ... д-ра пед. наук / Н.Ю. Шумакова. – М., 2007. – 297 с.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013.

Нижевская Т.В. Отдельные аспекты подготовки будущих учителей физической культуры к использованию средств артпедагогики в будущей профессиональной деятельности

В статье определена сущность понятия артпедагогики. Проанализированы ее педагогические возможности как средства повышения эффективности занятий по физической культуре в школе. Освещены отдельные аспекты подготовки будущих учителей физической культуры к использованию средств артпедагогики в будущей профессиональной деятельности. Очерчены перспективы дальнейшего исследования в выбранном направлении.

Ключевые слова: артпедагогика, будущий учитель, физическая культура, профессиональная подготовка.

Nizhevska T.V. Certain aspects of training future physical culture teachers for use of art pedagogy means in their professional activity

The article defines the essence of the notion "art pedagogy", analyses its pedagogical possibilities as a means of increasing the effectiveness of physical culture lessons at school, reveals certain aspects of future physical culture teachers' training for use of art pedagogy means in their future pedagogic work, determines the prospects of further research in the chosen area.

Key words: art pedagogy, future teacher, physical culture, professional training.